

*Автор: Олена Пекунова,
учитель вищої кваліфікаційної категорії
НВК № 26 м. Рівне*

Тема: Тарас Шевченко. «Мені однаково, чи буду ...». Арешт поета, перебування в казематі. Роздуми про власне життя і долю України.

Ім'я уроку: **«Він бути нам рабами не дає».**

Мета: ознайомити з обставинами створення циклу віршів «В казематі»; розкрити зміст, тему, основну думку поезії; сприяти розвитку вміння учнів виразно читати й аналізувати поетичні твори; вчити логічно й послідовно викладати свої думки; формувати в учнів активну громадянську позицію, виховувати почуття патріотизму.

Тип уроку. Засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, технологічні картки, відео «Думи мої...», ілюстрації, паспорт вірша, автопортрет Т. Шевченка, «Кобзар».

Методи, прийоми роботи: бесіда, виразне читання, «незакінчене речення», «словесне малювання», робота з пам'яткою.

Хід уроку

*«Не бійся друзів: найгірше, що вони
можуть зробити – це зрадити тебе.
Не бійся ворогів: найгірше, що вони
можуть зробити – це вбити тебе.
Бійся байдужих. Через їхню мовчазну
згоду у світі є і зрада, і вбивство, і всі
нещастя на Землі».*

I. Мотиваційний етап.

1. З'ясування емоційної готовності до уроку.

«Я – українець».

2. Актуалізація суб'єктного досвіду.

XXI століття приготувало для України багато випробувань на шляху до незалежності. Але чи був цей шлях колись легким?

- Перегляд відео *«Шлях до незалежності».*

Наше одвічне «моя хата скраю» не врятує. Прийдуть і до крайніх.

- «Незакінчене речення».

А що ж однаково вам? Закінчіть речення «Мені однаково...».

- Робота з епіграфом.
- Проблемне запитання.

У чому ж полягає прояв справжнього патріотизму?

II. Повідомлення теми. Цілевизначення.

1. Оголошення теми уроку.

А допоможе відповісти на це питання сьогодні поезія Тараса Шевченка «Мені однаково, чи буду...» із циклу віршів «В казематі» (учні записують тему уроку в зошит).

2. Вибір цілей уроку із запропонованих учителем, узгодження їх з власними.

Технологічна картка № 1

Цілі:

- дізнатися, за яких обставин був створений цикл віршів «В казематі»;
- знати зміст, визначити тему, основну думку поезії «Мені однаково, чи буду...»;
- уміти виразно читати вірш;
- визначити роль художніх засобів у творі;
- отримати естетичну насолоду від прочитаної поезії.

III. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Слово учителя.

Остап Вишня писав: «Тарас Шевченко! Досить було однієї людини, щоб урятувати цілий народ, цілу націю».

Доля грала мелодію життя поета на чорних і білих клавішах. Шевченко згодом у своєму щоденнику запише: «Самому тепер не віриться, а дійсно так було. Я із брудного горища, як нікчемний замазура, на крилах перелетів у чарівні зали Академії мистецтв». Поет був у розквіті своїх фізичних і душевних сил. Мемуаристи в один голос засвідчують ту надзвичайну привабливість, яку так і випромінював молодий геній.

Саме тоді, як Шевченко став на вершину свого натхнення і промовив огненним словом, у Києві склався гурт молодих людей, переважно студентів, що поклали собі завданням поширювати визвольні і братолюбні ідеї.

2. Презентація випереджувального завдання.

- Учнівське повідомлення про арешт Тараса Шевченка і перебування його у казематі.

3. **Словничок. Каземат** – 1. *військ.* оборонна споруда, збудована на поверхні землі або під землею для захисту від снарядів та авіабомб дрібного й середнього калібру. 2. *військ.* Броньоване приміщення на кораблі для гармати серед нього калібру. 3. У дореволюційній Росії – одиночна камера для ув'язнення у фортеці, цитаделі.

Цикл (грецьк. *kuklos* — коло) — ряд пов'язаних між собою явищ, які творять певну замкнуту цілість. У літературі — сукупність художніх творів одного жанру, які об'єднуються задумом автора в естетичну цілість.)

Перебуваючи у казематі, Шевченко розумів, що перші ознаки національного відродження були знищені. Що чекає Україну?.. Саме ця думка мучила поета, тому і з'явилася поезія «Мені однаково, чи буду...». Її вважають одним із величніших творів не лише української, але й усієї світової патріотичної лірики. Яка сила і пристрасть звучать у цих рядках!

Що доля однієї людини, хай навіть і видатного поета, у порівнянні з долею цілого народу? Ліричний герой поезії говорить, що може змиритися із власною долею вигнання, невольника, однак не може прийняти того, що його любу Україну опанували «злії люде». Саме тут проглядається основний мотив – поєднання громадського й особистого в житті людини, небайдужість поета як громадянина, а скоріше, як люблячого сина.

4. «Словесне малювання» (ілюстрація «Шевченко у казематі»).

Спробуйте уявити умови написання вірша, передати почуття, що переживав поет у ту мить.

5. Виразне читання поезії учнем.

6. Ідейно-художній аналіз поезії.

Поет завжди мріяв повернутися на Україну, жити тут («поставлю хату і кімнату, садок-райочок насаджую»), зрештою вмерти на рідній землі («серце холоне, як подумаю, що, може, мене похоронять на чужині»). І тут раптом: «Мені однаково, чи буду я жити в Україні, чи ні».

- *Як розуміти ці слова?*

- *На скільки частин можна поділити поезію?* (дві. Засіб антитези: ліричний герой, розмірковуючи про власну долю, неначе на терезах совісті, виважує пріоритети між власною долею й долею рідної землі, безкомпромісно обираючи найдорожче – Україну.)

- *Який мотив звучить у першій частині?* (байдужості)

- *Що ж байдуже Шевченкові, окрім життя в Україні?*(людська пам'ять. Лукавить поет про власну байдужість до того, чи будуть згадувати його на рідній землі, чи ні. Все це для того, щоб наголосити: Шевченкові, звісно, не однаково).

*І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: - Молись,
Молися, сину, за Україну
Його замучили колись. –
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...*

- Автор згадує своє сирітство («В неволі виріс між чужими...») й акцентує, що стосується воно не лише фізичної, а духовної самотності («І, неоплаканий своїми, в неволі, плачучи, умру»).

- Вірш написано після викупу з кріпацтва. Чому ж помирати поет збирається «в неволі»? (передбачає заслання у Сибір)

*Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині...*

- Чому ліричному герою не хочеться навіть залишати щось після себе?(Самотність автора настільки всеохопна (вона стосується всього світу, всієї землі), що не хочеться навіть залишати щось після себе. Автор відчуває, що через певні обставини від її праці може не залишитися і сліду).

-

*І все з собою заберу...
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні.*

- Україна – наша, славна і земля наша, але водночас вона і не своя. («На нашій – не своїй землі...»). Як же можна пояснити цю суперечність? Чи її тут немає?
- Надають виразності і зримості образи батька і сина, зокрема картина молитви. Що ви уявили? (вечір, коли у сімейному колі батько розповідає малому про життя мученика і наказує (наказовий спосіб «молися») згадувати замученого за Україну.
- Яке покоління постає в образі батька?
- Хто зображений в образі сина? Чи актуально це зараз?
- Друга частина. Шляхом градації автор нагнітає напругу, і нарешті читач доходить до найвищої точки – відповіді на питання, а що ж небайдуже поетові:

*Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять ...
Ох, не однаково мені.*

- У цих рядках Шевченко точно передбачив головну проблему української нації, що, мов меч, висить над нею вже кілька століть і стала чи не найзлободеннішою проблемою сьогодні: окраденість у час її оновлення та відродження.

- Хто ті злії люде?
- Чому вони лукаві?
- У чому це виявляється?
- Для чого їм присипляти Україну?
- Що саме вони вкрадуть у неї?
- Про який вогонь ідеться?
- Чому ці люди спочатку присплять Україну, а потім розбудять її?
- Головне слово вірша – «однаково» – поет вживає кілька разів. Який же емоційний смисл вкладено у нього в кожному випадку?
(Це слово, повторюючись 5 разів, ніби цементує твір).

Технологічна картка №2

Пам'ятка для виразного читання поезії

«Мені однаково, чи буду...»

1. Перше мені однаково вимовляється спокійно з ледь стримуваним хвилюванням.
 2. Друге однаковісінько мені – вдавано байдуже, тут герой опанував себе.
 3. Третє мені однаково звучить як висновок над роздумами про підпорядкованість особистої волі народним інтересам, тому тут вчувається інтонація категоричності.
 4. Та вже через рядок це слово у фразі «Та не однаково мені» звучить зовсім по-іншому: рішуче, пристрасно, з таким болем, що коли б він вимовив його ще раз, то заривав би.
 5. Останній рядок вірша «Ох, не однаково мені», що стає своєрідним рефреном, це крик згорьованої душі, її стогін і ридання, що рвуться назовні.
7. Виразне читання поезії учнями у парах, потім – по одному.
- Прочитайте вірш, користуючись пам'яткою для виразного читання, і передайте інтонацією своє розуміння цієї поезії.
8. Заповнення «паспорта» поезії.

Паспорт поезії

Автор	Тарас Шевченко
Назва	«Мені однаково, чи буду...»
Цикл	Цикл «В казематі»

Час написання	Між 17 квітня і 19 травня 1847 року, Санкт-Петербург
Жанр Різнovid	Лірика Філософська
Побудова	Складається з двох частин, які протиставляються.
Тема	Ставлення до особистої долі й долі Батьківщини, прояв справжнього патріотизму.
Основна думка	Утвердження активної громадянської позиції кожної людини, патріота.
Образи	Ліричний герой, Україна, батько з сином.
Художні засоби	Повтори «однаково» з різним емоційним забарвленням, епітети (малого, славній), вигуки, звертання, пряма мова, метафора (Україну присплять).

9. Напишіть розгорнуту відповідь на проблемне питання «**У чому ж полягає прояв справжнього патріотизму?**»

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап.

- «Незакінчене речення».

На початку уроку ви написали у зошит продовження речення «Мені однаково...». Зараз закінчіть думку «Мені НЕ однаково...».

- Рефлексивна картка.

- *Я відчуваю...*
- *Я розумію...*
- *Я думаю...*

- Прийом «Долонька».

- Перегляд відео «Думи мої, думи мої...».

V. Домашнє завдання.

1. Вивчити вірш напам'ять.
2. Напишіть свої міркування щодо імені уроку «**Він бути нам рабами не дає...**»